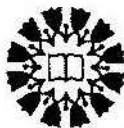

ادبیات شفاهی و فرهنگ ملی ما

پوهیالی گل زمان (عامر)

تهران

۱۳۹۳

سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)

مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی

سرشناسه: زمان (عامر)، گل، ۱۳۴۰-
 عنوان و نام پدیدآور: ادبیات شفاهی و فرهنگ ملی ما / گل زمان (عامر).
 مشخصات نشر: تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)، مرکز
 تحقیق و توسعه علوم انسانی، ۱۳۹۳
 مشخصات ظاهری: شش، ۱۰۲ ص.
 فروسته «سب» ۱۸۱۰، بین الملل: ۹۳.
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۰۴۱-۰۴۱-۱ ۵۰۰۰۰ ریال
 وضعیت فهرست نویسی: فیبا
 یادداشت: کتابنامه: ص. ۱۰۱-۱۰۲.
 موضوع: شاعران ایرانی - قرن ۱۴
 شناسه افزوده: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)، مرکز تحقیق و
 توسعه علوم انسانی.
 رده بندی کنگره: ۱۲۹۳ PIR ۸۷۱۱/۳۸
 رده بندی دیوبی: ۸۹۱/۶۲
 شماره کتابشناسی ملی: ۳۶۲۲۲۱

سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)
 مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی

ادبیات شفاهی و فرهنگ ملی ما
 بوهیانی گل زمان (عامر)
 چاپ اول: پاییز ۱۳۹۳
 تعداد: ۵۰۰
 حروفچینی، لیتوگرافی، چاپ و صحافی: «سمت»
 قیمت: ۵۰۰۰۰ ریال. در این نوبت چاپ قیمت مذکور ثابت است و فروشندگان و عوامل توزیع
 مجاز به تغییر آن نیستند.
 نشانی ساختمان مرکزی: تهران، بزرگراه جلال آل احمد، غرب پل یادگار امام (ره)،
 روبه روی پمپ گاز، کد پستی ۱۴۶۳۶، تلفن ۲-۴۴۲۴۶۲۵۰.

www.samt.ac.ir

info@samt.ac.ir

هر شخص حقیقی یا حقوقی که تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه ناشر، نشر یا پخش یا عرضه
 یا تکثیر یا تجدید چاپ نماید، مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

سخن «سمت»

تعامل فرهنگی و تبادل علمی از بایسته‌های توسعه همه‌جانبه در جامعه امروز بشری است. شکوفایی و بالندگی ملت‌ها جز در سایه بهره‌گیری از تجربه‌ها و دستاوردهای علمی و فرهنگی ممکن نخواهد بود.

این امر برای دو ملت بزرگ ایران و افغانستان که علاوه بر زبان، پیوندهای مشترک فرهنگی فراوان دیگری نیز دارند نمایان‌تر و چشم‌گیرتر است. از این رو سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت) وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری جمهوری اسلامی ایران و وزارت تحصیلات عالی افغانستان بر اساس تفاهم‌های به عمل آمده گام‌هایی را جهت همکاری در زمینه‌های پژوهش، تألیف، چاپ و نشر کتاب برای جامعه دانشگاهیان کشور افغانستان برداشته‌اند که کتاب حاضر نیز نمونه‌ای از این اقدام شایسته است.

کتاب ادبیات شفاهی و فرهنگ ملی ما تألیف پوهیالی گل زمان (عامر) با مدیریت وزارت تحصیلات عالی افغانستان جهت تولید محتوا و با حمایت مادی و معنوی سازمان «سمت» منتشر شده، به دانش‌پژوهان و علاقه‌مندان تقدیم می‌گردد. ضمن سپاس از حمایت‌های ریاست محترم «سمت» جناب آقای دکتر احمد احمدی امید است این گام کوچک در اعتلای فرهنگ و دانش کشور دوست افغانستان مؤثر افتد.

معاونت بین‌الملل سازمان «سمت»

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	پیشگفتار
۳	مقدمه
۵	هدف و پیشینه موضوع
۶	فرهنگ ما
۹	فرهنگ چیست؟
۱۰	رابطه فرهنگ با جامعه
۱۱	ادبیات چیست؟
۱۶	ادبیات شفاهی و پیدایش آن
۱۹	فولکلور چیست؟
۲۳	تاریخ فولکلور
۳۱	رابطه فولکلور با تاریخ
۳۲	ادب شفاهی و ضرورت شناخت آن
۳۵	روابط فولکلورشناسی با علوم دیگر
۳۵	مفهوم گسترده فولکلور و شناخت آن در مسیر تاریخ کشور ما
۳۸	ضرورت یادگیری فرهنگ مردم
۳۸	ارتباط ادبیات شفاهی با ادبیات کتبی
۳۹	تفاوتهای ادب شفاهی با ادب کتبی
۴۰	گونه‌ها (نمادهای) آثار شفاهی عوام
۴۳	الف) نظم
۵۹	ب) نثر
۸۶	ویژه‌گیهای بدیعی ادبیات فولکلوریک دری
۹۰	وریتتهای فولکلوری
۹۲	الف) وریتتها و هم‌مانندیها در اسطوره‌ها
۹۴	ب) افسانه و وریتتهای آن
۹۵	ج) داستان و وریتتهای آن
۹۶	د) ضرب‌المثل و وریتتهای آن
۹۸	نتیجه و مناقشه
۱۰۱	فهرست مأخذ

پیشگفتار

رساله ای که خدمت علاقمندان دقیق نظر و با سلیقه تقدیم می‌شود، حاوی مطالب فرهنگی و ادبی به خصوص ادبیات شفاهی (فولکلوریک) و نمونه‌های از آن می‌باشد. گفتنی است از مشاهدات و مطالعات مواد زیاد فرهنگی ثابت می‌گردد، که مردم افغانستان هم مانند کشورهای دیگر جهان دارای فرهنگ غنی و بارور می‌باشد. با در نظر داشت سایر ارزشهای فرهنگی صاحب ادبیات بالنده به خصوص ادبیات شفاهی است. این ادبیات در طی دوره‌های مختلف رشد و تکامل جامعه عرض اندام نموده و در ارتباط با مهمترین مسایل و موضوعات حیات اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و معنوی توده‌های زحمتکش پدید گردیده و طی قرون متمادی از نسلی به نسلی انتقال یافته است که منجبت یک نوع ثروت پرارزش و یکی از بخشهای عمده فرهنگ معنوی این مرز و بوم به حساب می‌رود.

خوشبختانه در طی سالیان آخر و به اثر توجه و ابتکار فولکلورشناسان، علما، ادبا و استادان تحصیلات عالی و غیره نمونه‌های از آثار ادبیات شفاهی ساکنان شهرها و دهات افغانستان گردآوری شده که مجله‌ها، روزنامه‌ها و کتابهای درسی مکاتب به شکل پراکنده نشر گردیده است.

اما کارهایی که در بخش جمع‌آوری، نشر، تحقیق و بررسی ادبیات عامیانه مردم افغانستان تاکنون چه در داخل و چه در خارج کشور انجام یافته است، به مثابه مشتی از خروار می‌باشد؛ و هنوز نمونه‌های هیچ‌یک از این نمادهای ادبیات شفاهی (فولکلوری) به اندازه کافی گردآوری نشده است. لازم است که فولکلورشناسان و علاقمندان ادبیات شفاهی افغانستان امروز در مورد گردآوری، نشر و بررسی ژانرهای مختلف فولکلوری رسالت بزرگ تاریخی را برعهده گیرند، و در حصه جمع‌آوری ژانرهای مختلف فولکلوریک تمام اقوام ساکن این خاک

کمر همت بستند. در اثر حاضر جدیت به خرج داده شده، تا با استفاده از مآخذ و منابع گوناگون غرض جمع‌آوری گونه‌های مختلف ادبیات شفاهی کار گرفته شود و معلومات مثمر را در دسترس راهیان این عرصه قرار دهیم. بناً از محترم پوهندوی حشمت‌الله (سحاب) استاد پوهنتون تعلیم و تربیه کابل اظهار سپاس می‌نمایم که مرا در این راستا رهنمایی سودمند نموده‌اند.